Handleiding

‘A tori’

Het verhaal

Keti Koti Tafel

Handleiding voor de Keti Koti Tafel

B AGK
IBO
AFRI

Inhoud

	pagina
Voorwoord	**6**
Inleiding	**8**
- Opzet handleiding Keti Koti Tafel	8
- Doel Keti Koti Tafel	8
- Deelnemers Keti Koti Tafel	9
Benodigdheden	**10**
- Voor de maaltijd	10
- Voor de symbolische handelingen	11
Materialen	11
Teksten	11
Uitvoering	**12**
Opbouw	**13**
- Ontvangst	13
Symbolische handeling 1	13
- Voor het Voorgerecht	15
Symbolische handeling 2	15
Symbolische handeling 3	16
Symbolische handeling 4	17
Symbolische handeling 5	17

pagina

- Het Voorgerecht 18

- Voor het Hoofdgerecht 18
  Symbolische handeling 6 18
  Symbolische handeling 7 19

- Het Hoofdgerecht 20

- Tijdens het Hoofdgerecht 20
  Symbolische handeling 8 20

- Nagerecht 21

- Na het Nagerecht 21
  Symbolische handeling 9 21
  Symbolische handeling 10 22

- Afsluiting Keti Koti Tafel 22

Colofon 23

Voorwoord

Een jaar of acht geleden deed ik voor het eerst mee aan een sederavond, een avond waarbij volgens vaste rituelen, zowel met teksten als met handelingen, de bevrijding van de Joden uit de slavernij in Egypte, enkele duizenden jaren geleden, wordt herdacht.

De sederavond, maar ook het ramadanfestival waarmee de Nederlandse moslims het vasten doorbreken, en de dialoogtafels die gehouden zijn na de moord op Theo van Gogh, inspireerden mij aanvankelijk tot de Keti Koti Tafel. Ik kom uit een Surinaamse familie en voorouders van mij zijn ook slaven geweest. De eerste juli is in Suriname een nationale feestdag. De laatste jaren is er ook in Nederland steeds meer aandacht voor de slavernij en in sommige grote steden worden er tegenwoordig op deze dag culturele bijeenkomsten gehouden.

Zelf kreeg ik gaandeweg meer behoefte aan een ritueel voor de herdenking van het Surinaamse slavernijverleden en de viering van de vrijheid. Rond 1 juli wilde ik stilstaan bij dat verleden en me met anderen afvragen welke betekenis de verworven vrijheid voor een ieder van ons inhoudt. Zo kwam ik tot de Keti Koti Tafel. In de Afro-Surinaamse cultuur bleek achteraf het hebben van een maaltijd die omgeven is met rituelen een zeer oude en belangrijke traditie: de Kra Tafra. Deze Tafel wordt uitgevoerd om de kra, de ziel, gunstig te stemmen en die sterker te maken. De Keti Koti Tafel, zo

leerde ik, past daarom ook helemaal in de Afro-Surinaamse traditie.

Keti Koti: de ketens zijn doorbroken, de slavernij is voorbij. Belangrijk is om op te merken dat de ketens in Suriname tijdens de periode van de slavernij steeds zijn doorbroken: Surinaamse slaven hebben zich van meet af aan actief verzet tegen het systeem van slavernij. Zo zijn sommigen het Surinaamse oerwoud in gevlucht waar ze eigen gemeenschappen hebben opgezet om daar in vrijheid te leven. Vanuit deze bases voerden ze guerrilla-aanvallen uit tegen het systeem van slavernij. Tot vandaag leven er nakomelingen van deze slaven, de *marrons*, in dorpen in het Surinaamse binnenland. De eerste juli 1863 is dus de formele dag waarop de slavernij door koning Willem III werd afgeschaft. Vele tot slaaf gemaakte Afrikanen die naar Suriname werden gebracht, hebben hun vrijheid soms zelfs onmiddellijk hernomen.

De Keti Koti Tafel wordt al voor het derde jaar op rij gehouden, steeds rond 1 juli, de dag dus waarop in Suriname officieel de slavernij is afgeschaft. Het aantal Tafels breidt zich elk jaar uit. Daarom vond ik het meer dan tijd worden voor een handleiding, niet alleen voor de deelnemers van de Keti Koti Tafels 2011 maar ook voor een ieder die zo'n Tafel in de komende jaren zou willen organiseren.

Mercedes Zandwijken *Amsterdam juni 2011*

Inleiding

OPZET HANDLEIDING KETI KOTI TAFEL

In de komende hoofdstukjes wordt beschreven hoe de afgelopen jaren vorm is gegeven aan de Keti Koti Tafel. Dit is slechts een concept. Elke groep personen aan een Keti Koti Tafel is vrij om zijn eigen accenten te plaatsen of om nieuwe aspecten toe te voegen. Deelnemers worden uitgenodigd om mee te denken en met suggesties te komen over de aard en vorm van de symbolen en rituelen die plaats kunnen vinden aan de Keti Koti Tafel.

DOEL KETI KOTI TAFEL

Een Keti Koti Tafel is een verdiepingsbijeenkomst waar stilgestaan wordt bij het slavernijverleden door het verrichten van verschillende symbolische handelingen voor, tijdens en na een maaltijd. De symbolische handelingen staan in het teken van het vergroten van het bewustzijn over ons eigen handelen in relatie tot het slavernijverleden. Wat is de invloed geweest van de slavernij op de Surinaamse cultuur? Het uiteindelijke doel van het verrichten van de symbolische handelingen is de viering van de vrijheid, het herdenken van de dappere strijd van onze voorouders tegen het systeem van slavernij, stilstaan bij het positieve dat we kunnen halen uit de kracht van onze voorouders die zich vruchtbaar hebben verzet tegen deze vorm van onderdrukking.

DEELNEMERS KETI KOTI TAFEL

Keti Koti is een feest voor jong en oud, voor een ieder die zich betrokken voelt bij dit slavernijverleden. De belangrijkste personen tijdens deze Keti Koti Tafel zijn jongeren. Samen met jongeren zal betekenis worden gegeven aan het verleden en de toekomst. Door de jeugd als de belangrijkste personen te beschouwen wordt gestreefd naar het grootbrengen van een trotse, zelfbewuste nieuwe generatie die kan reflecteren op zijn verleden en die autonoom kan uitzoeken en bepalen wie ze wil zijn.

Aan een Keti Koti Tafel kunnen familieleden zitten of familieleden met vrienden en kennissen, of mensen die op basis van hun woonplaats en/of hun betrokkenheid bij deze thematiek ervoor kiezen om deze avond samen door te brengen.

Benodigdheden

We spreken van een Keti Koti Tafel omdat de plaats van handeling een tafel is waaraan een warme maaltijd wordt genuttigd. Een Keti Koti Tafel krijgt gestalte door een maaltijd met daaraan gekoppeld symbolische handelingen.

VOOR DE MAALTIJD

Voor de maaltijd is tot nog toe steeds gekozen voor een driegangenmaaltijd gebaseerd op de Afro-Surinaamse keuken. Die kan bestaan uit bijvoorbeeld:

Voorgerecht ***Pindasoep***

Soep met als belangrijkste ingrediënten gemalen pinda 's, zoutvlees en tom tom.

Hoofdgerecht ***Heri heri***

Kleurrijke maaltijd van verschillende aardvruchten (knollen), (kook)banaan, groente en bakkeljauw.

Nagerecht ***Bojo***

Cake gemaakt van o.a. geraspte cassave en kokos.

Drankjes

Zowel koud als warm, alcoholisch of niet.
In de Afro-Surinaamse traditie ontbreken twee siropen zelden op feestelijke gelegenheden, te weten gemberbier (gemaakt van gember) en orgeade (gemaakt van o.a. gemalen amandelen).

VOOR DE SYMBOLISCHE HANDELINGEN

Materialen

Kwasi Bita

Kwasi bita (bitterhout) is een heesterachtige plant die als geneesmiddel wordt gebruikt.

Kokosolie

Kokosbomen groeien in Suriname en de kokos als vrucht, maar ook de olie die geperst wordt uit de vrucht, wordt veel gebruikt in de keuken en voor de verzorging van het lichaam.

Suikerriet

Suikerriet was een van de belangrijkste gewassen en export-producten tijdens de periode van de slavernij.

Ballonnen en spelden

21 kleurige ballonnen en wat spelden.

Teksten

Om gezamenlijk uiting te geven aan de herinnering aan het slavenverleden wordt gebruik gemaakt van:

1 Vooroudergebed
2 Teksten om aspecten van de slavernij te verklaren
3 Liedjes die betrekking hebben op de slavernij

Voorbeelden van deze teksten vindt u in deze handleiding.

Uitvoering

Voor en na elke gang van de maaltijd vinden er symbolische handelingen plaats. In deze handleiding wordt uitgelegd wat de betekenis is van deze handelingen. De vragen die hierbij gesteld kunnen worden zijn:

1 Waarom houden we een vooroudergebed?
2 Waarom zijn we bijeen?
3 Waarom dekken we voor een onverwachte gast?
4 Waarom houden we één minuut stilte?
5 Waarom geven we 'A Tori' door voor we hem openen?
6 Waarom kauwen we op Kwasi Bita?
7 Waarom smeren we elkaars armen in met kokosolie ?
8 Waarom luisteren wij met aandacht naar elkaars verhaal?
9 Waarom prikken we 21 ballonnen door?
10 Waarom kauwen we op suikerriet?

Bij de Keti Koti Tafel gaat het om het vieren van onze autonomie en vrijheid en het nadenken over onze identiteit. Wat dragen we nog steeds met ons mee van het slavernij-verleden? Wat willen we daarvan behouden, wat willen we transformeren of afwerpen?

Opbouw

ONTVANGST

De gastvrouw en /of gastheer ontvangt de deelnemers aan de Keti Koti Tafel.

Symbolische handeling 1

Het uitspreken van een vooroudergebed

In de Afro-Surinaamse cultuur nemen voorouders een belangrijke plaats in. Voorouders worden geëerd. Volgens de Winti-cultuur waken ze over het nageslacht. Bij deze Keti Koti Tafel denken wij aan de voorouders die geleden hebben onder het juk van de slavernij maar zich ook hevig hebben verzet tegen dit systeem.

Vooroudergebed

Anana, Keduaman Keduanpon ...

Mi teki fes' man wroko fu ala baka pikin fu srafu fu taki Yu tangi fu di Yu ben dyi wi Gransuma na krakti fu den ben kan feti fu puru den blaka buba na ini katibo tesi. Fu di den Gran kabra fu wi granwan e tenapu tu dyi wi tide te dungru makti wani fromu wi, noso dangra wi na ala sey. Grontapu fu tide lay nanga degedensi, bruya de na grontapu pe bari fu libisma tron dipi soktu. So wi tenapu nanga wi ala dya tide ini na nen fu Anana Keduaman Keduanpon nanga ala

den bakaman fu nengre kondre fu tranga wi YeYe fu kan teki hebi wortu nanga afrontu. Fri wi Yeye fu tyari wi skin kon tap' na pasi fu fri wi fu fosten hebi, fu bribi no sa de wan skrekitori moro, so meki Kra nanga Dyodyo kan kruderi fu tya wi na let' fasi fu wi sa si na baka fu na pasi pe wi blakabuba kan nyan prey makandra, bika na psa w'e psa ... Na so wi taki.
Efu grontapu poti ston na wi pasi ... No frede
Anana Keduaman Keduanpon e watyi den dundun
Efu libisma dyi wi por'nen ... No degedege
Anana Keduaman Keduanpon e watyi den dundun
Te den denki den fruku wi ... No bada
Na soso fyofyo den e kweki
Dan d'o wani kari yu wis' man
Ma den frigiti
tak' Anana Keduaman Keduanpon b' e watyi den.

(God onze schepper,
Ik spreek namens alle nakomelingen van de slaven om U te danken voor de kracht die U onze voorouders heeft gegeven om zich te ontworstelen aan de pijn van de slavernij. En ik hoop dat onze voorouder geesten ons heden kunnen beschermen tegen het kwaad dat ons vanuit de duisternis bedreigt en wantrouwen zaait tussen ons. De wereld van vandaag kent veel problemen en de wanhoopskreet van de mens wordt een diepe zucht. Wij staan hier allemaal vandaag in naam van de Allerhoogste God, onze schepper, met ondersteuning van alle krachten van onze Afrikaanse herkomst om onze ziel te versterken zodat wij alle aantijgingen kunnen weerstaan. Geef ons de geestelijke vrijheid om de juiste weg te vinden zodat we ons kunnen bevrijden van vastgeroeste gewoonten, zodat het geloof geen afschrikwekkend iets meer zal zijn, zodat onze ziel

en onze geest ons op de juiste weg zullen leiden om elkaar beter te begrijpen, van elkaar te genieten en met elkaar verder te gaan, want het leven is maar kort. Ik heb gezegd... Het zij zo.
Als de wereld het ons moeilijk maakt, wees niet bang
Onze Allerhoogste houdt ze in de gaten
Als de mensen kwaad spreken, wordt niet boos
De Allerhoogste houdt ze in de gaten
Als men denkt ons te kunnen vervloeken, trek het je niet aan
Het zijn slechts vlooien die ze voortbrengen, ze zijn bezig hun eigen Ik te verzieken
En dan zal jij verdacht worden van kwaaddoenerij
Maar ze zijn vergeten
dat de Allerhoogste hen in de gaten hield.)

Tekst: Wilgo Baarn
Vertaling: Wilgo Baarn i.s.m. Marijke van Geest en Thea Doelwijt

VOOR HET VOORGERECHT

De deelnemers nemen plaats aan de tafel. De gastvrouw of gastheer verwelkomt hen aan de tafel. De tweede symbolische handeling wordt uitgevoerd.

Symbolische handeling 2

Iedere deelnemer geeft zijn of haar handleiding, *A Tori,* aan zijn of haar buur. Deze handeling staat symbool voor het doorgeven van deze nieuwe traditie om de Keti Koti Tafel te houden.

Symbolische handeling 3

Vraagstelling en uitleg over de reden van het ritueel van een Keti Koti Tafel en het herdenken van voorouders

Een kind stelt de vraag waarom deze Keti Koti Tafel wordt gehouden.
Een volwassene geeft antwoord en vertelt het verhaal van de slavernij.
Daarna worden de voorouders herdacht die door de wreedheden van de slavernij zijn omgekomen.

Vraagstelling over het ritueel van een Keti Koti Tafel

Vraagstelling door een kind: Waarom zitten we hier samen aan tafel?
Antwoord van een oudere: Om de pijn van het verleden te gedenken en de vrijheid te vieren.

De geschiedenis van het verleden

We herdenken aan deze Keti Koti Tafel de tijd dat onze voorouders gedurende een periode van 250 jaar onder het systeem van slavernij hebben geleden. We herdenken de zware overtocht van Afrika naar Zuid-Amerika en de vele ontberingen die onze voorouders daarbij hebben doorstaan. We herdenken de mensonterende situaties waar onze uit Afrika afkomstige voorouders in terechtkwamen.

Eigen aan het systeem van slavernij is dat elke vorm van respect voor de ander ontbreekt. Respect voor familiebanden bestond niet tijdens de periode van slavernij in

Suriname. Gezinnen werden uit elkaar gerukt. De slaaf was eigendom van de meester en de meester liet hem brandmerken. Maar de slaven in Suriname, en ook elders, hebben zich actief verzet tegen het systeem van slavernij. De slaven die naar Suriname werden vervoerd kwamen in opstand. Ze vluchtten het oerwoud van Suriname in, waar ze gemeenschappen stichtten die in vrijheid konden leven.
We denken met trots aan deze dappere *marrons* en aan alle anderen die dit systeem van slavernij verwierpen.
We denken met trots aan de Surinamers van elke afkomst die ondanks de onderdrukking van de Afrocultuur, ook lang na de afschaffing van de slavernij, de talen die in Suriname zijn ontstaan tijdens de slavernij, het Sranan en de marrontalen, de Afrocultuur in haar geheel, hebben behouden en verder hebben ontwikkeld.

Tekst: Henna Goudzand Nahar

Symbolische handeling 4

Dekken voor de onverwachte gast

Kinderen dekken aan elke tafel voor een onverwachte gast om de gastvrijheid van de Surinaamse cultuur uit te dragen.

Symbolische handeling 5

1 minuut stilte voor allen die omgekomen zijn tijdens de slavernij en voor allen die vandaag de dag nog in slavernij leven.

HET VOORGERECHT

Het voorgerecht wordt opgediend.

VOOR HET HOOFDGERECHT

Symbolische handeling 6

Het zingen van een treurlied terwijl we kauwen op Kwasi Bita

Ter herinnering aan de bittere tijden in het verleden kauwen we op een stukje Kwasi Bita. Daarbij wordt een treurlied gezongen ter nagedachtenis aan de voorouders die geleden hebben onder de wreedheden van de slavernij en voor allen die nu nog in slavernij leven.
Aansluitend zingen we met elkaar liedjes die herinneren aan het slavenverleden.

Alonki
Alonki kon dansi, Alonki kon dansi
Kon dansi mek' granman si
Kon dansi mek' kownu si

(Alonki kom dansen, Alonki kom dansen
Laat de gouverneur je zien dansen
Laat de koning je zien dansen)

Perun Perun
Perun Perun mi patron
San wani kon mek' a kon

Ingrisiman sa tyar' na planga go na Yobopan
Ala den grikibi, den sab' na finfin wroko
Kodjo Kodjo, fa y' mofo langa so
Pur wan, pur wan, pur wan, pur wan

(Perun Perun is een historisch lied en bezingt de inval van de Engelsen in 1799.
'Commandant Peronne, wat komt daar aan de zeemond aanzeilen? Laat komen wat komen wil. Ik zal straks het Engels eskader zodanig laten beschieten dat de vijand op de wrakken ervan naar de zee (het grote water) zal afdrijven.
Zelfs de grikibi weten zich te redden uit de handen van de jager/de commandant, omdat zij hun werk (het vliegen) verstaan. Maar o Kodjo, wat ben je dom, je bent het niet waard een krijgsman te heten (Peronne wordt hier Kodjo genoemd, de naam van iedere man die op maandag geboren is en in de regel voor dom doorgaat).

Bron: Mavis Jaliens-Noordwijk; Liedbundel 'Alonki', Paramaribo 1976
Vertaling: m.m.v. Thea Doelwijt, Marijke van Geest, Nico Eigenhuis

Symbolische handeling 7

Het insmeren van elkaars armen met kokosolie

Met kokosolie smeren we elkaars armen in ter herinnering aan de brandende pijn die onze voorouders hebben gevoeld op het moment dat zij gebrandmerkt werden door de slavenhouders. We wrijven de pijn op deze manier op een symbolische manier weg uit ons leven. Over het brandmerken van onze voorouders bestaat het liedje Faya Siton dat overigens,

volgens sommigen, meerdere betekenissen zou hebben. Terwijl we elkaars armen insmeren zingen we samen:

Faya Siton
Faya siton, no bron mi so, no bon mi so
Faya siton no bron mi so, no bon mi so
Agen masra Jantjii e kir sma pikin
Agen masra Jantjii e kir sma pikin, e kiri sma pikin

(Vuursteen, brand me toch niet zo, brand me toch niet zo
Vuursteen, brand me toch niet zo, brand me toch niet zo
Alweer vermoordt Meester Jantje een mensenkind, een mensenkind)

HOOFGERECHT

Het hoofdgerecht wordt uitgeserveerd.

TIJDENS HET HOOFDGERECHT

Symbolische handeling 8

Het vrijuit spreken

We vertellen elk aan onze directe tafelgenoten een paar minuten iets over wat ons bezighoudt.
In de periode van de slavernij werden onze voorouders onderdrukt. Er waren meesters en *basja* (opzichters) die ze moesten gehoorzamen. De mening van onze voorouders telde niet. Wij zijn nu vrij en we komen op voor onze eigen

mening. We spreken vrijuit, want we leven in vrijheid en die vrijheid koesteren wij. We vieren de vrijheid van expressie. We ronden het vrijuit spreken af met het vragen van aandacht voor het voortbestaan van het systeem van slavernij en het nadenken over acties om de afschaffing te bewerkstelligen.

NAGERECHT

Het nagerecht wordt uitgeserveerd.

NA HET NAGERECHT

Symbolische handeling 9

Het doorprikken van ballonnen en het zingen van een loflied

Kinderen prikken eenentwintig rode, gele, groene, blauwe en witte ballonnen door om met lawaai de pijn uit het verleden te verjagen. Het doorprikken van de ballonnen staat symbool voor de eenentwintig kanonschoten die zijn afgevuurd ter gelegenheid van de afschaffing van de slavernij. Hierna wordt de tekst *Eenentwintig kanonschoten* voorgelezen.

Eenentwintig Kanonschoten

1 juli 1863, dertig jaar na het voorbeeld van de Britten, klonken eenentwintig kanonschoten in Paramaribo en werd de slavernij officieel afgeschaft. De Nederlandse

regering betaalde een schadevergoeding van 300 gulden per slaaf aan de eigenaars ter compensatie voor het verloren eigendom. Slavenhouders maakten vlak voor de afschaffing extra jacht op slaven die voor hun vrijheid kozen om zoveel mogelijk compensatiegeld op te strijken. De vrijmaking wordt op 1 juli gevierd als Keti Koti: de ketens, de kettingen, zijn doorbroken!

Symbolische handeling 10

Het kauwen op een stukje suikerriet

Dit zoete suikerriet staat symbool voor de zoete vrijheid waarin wij nu leven. Terwijl we ons de zoete vrijheid laten smaken, vieren we de bevrijding en vertellen we elkaar wat we vandaag de dag allemaal met deze vrijheid doen en welke keuzen we in het leven maken. We bevragen allereerst onze kinderen, en daarna onze tafelgenoten, wat vrijheid voor hen betekent. Wij vragen hen naar hun toekomstplannen en vragen hen wat wij voor hen kunnen betekenen bij het realiseren van deze plannen. Daarna mag iedereen iets vertellen over een belangrijke keuze die hij of zij kort geleden in vrijheid heeft gemaakt.

Slot

Een solist zingt een loflied op onze vrijheid.

AFSLUITING

Colofon

Concept Keti Koti Tafel	Mercedes Zandwijken
Tekst	Mercedes Zandwijken, Henna Goudzand Nahar
Tekstredactie	Suzan de Wilde
Illustratie pagina 2	Carla Kranendonk, Zonder titel 2006, Gemengde techniek op doek afm. 190 x 200 cm (Collectie Dhr. en Mevr. Braat)
Muziek	Surinaamse volksliedjes
Vooroudergebed	Wilgo Baarn
Vormgeving, productie	Studio Zwaan, Dlemen

Dit boekje is mede mogelijk gemaakt door een subsidie van Gemeente Amsterdam Dienst Maatschappelijk Ontwikkeling i.s.m. NINSEE., en van het Leefbaarheidsbudget Zuid.

Contact moksimetizuid@hotmail.nl

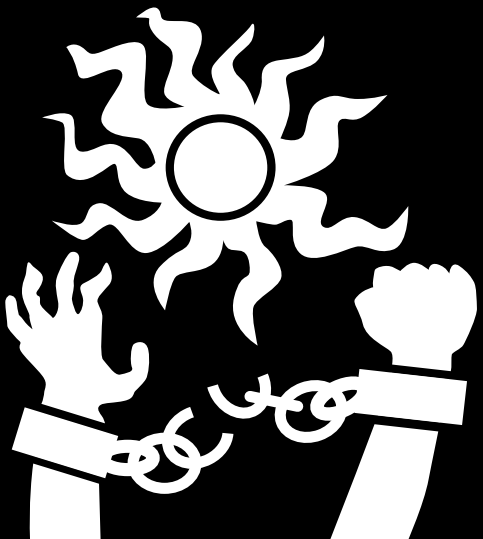

Herdenking en viering afschaffing slavernij

een zaak van iedereen!